

LUND UNIVERSITY

Är du genuskomptent? Kampen om genuscertifiering vid svenska universitet

Sampson, Steven

Published in:

Den Högre Utbildningen: Et fält av marknad och politik

2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Sampson, S. (2012). Är du genuskomptent? Kampen om genuscertifiering vid svenska universitet. I D. Ankarloo, & T. Friberg (Red.), *Den Högre Utbildningen: Et fält av marknad och politik* (s. 224-249). Gidlunds förlag.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

8. Är du genuskompetent?

Kampen om genuscertifiering vid svenska universitet

STEVEN SAMPSON

Inledning

Under april 2011 fick jag en enkät från min arbetsgivare, samhällsvetenskapliga fakulteten i Lund, som skulle fyllas i. Enkäten i fråga kom från "Ledningsgruppen för jämställdhets- och likabehandlingsfrågor". Syftet var att kartlägga "genusperspektiv i undervisningen" samt "könsmedveten pedagogik". Härpå följde frågor om mig själv i rollen som universitetslärare:

- Anser du att genusperspektivet genomsyrar undervisningen på kursen?
- Utifrån genusaspekter, beaktar du samtalsklimatet i undervisningen avseende samtalston?
- Använder du en medveten och systematisk strategi för varierande gruppindelning?
- Använder du varierande undervisningsformer för att tillgodose studenternas skilda lärostilar?
- Tar du upp eller diskuterar du med studenterna hur talartid fördelas mellan kvinnor och män i undervisningen?
- Anser du att det ges tillfälle att ta upp och diskutera härskartekniker och bekräftartekniker med studenter?

- Använder du anonym examination?
- Använder du varierande examinationsformer för att tillgodose studenternas skilda lärostilar?

Som så ofta i offentliga institutioner fanns det ingen närmare förklaring till varför man ställde dessa frågor. Jag är en del av en myndighet. Vi är anställda. Vi svarar bara på frågorna. Trots allt är det svårt att argumentera för att genusfrågor skulle vara något oviktigt.

De så kallade genusfrågorna återkommer lite varstans, inte minst när det kommer till kurslitteraturen. På ett annat möte, där jag närvarade, blev vi ombedda att räkna antalet sidor i kurslitteraturen för att se hur många som var skrivna av kvinnor respektive män. Ingen frågade varför. Antagandet tycktes vara att en kurs är bättre om antalet sidor är jämt fördelade mellan kvinnliga och manliga författare. Jag har aldrig hört någon som har frågat varför detta skulle vara bättre. Man bara tar för givet att om en kvinna skriver en bok eller artikel så avspeglar denna "en kvinnas synpunkt och perspektiv". Antagandet tycks vara att när män väljer kurslitteratur kan de avsiktligt förbise böcker och artiklar skrivna av kvinnor. Med detta följer ett krav på att vår kurslitteratur måste vara könsjämlig. Ingen har frågat vad som till exempel skulle hända om 70 procent av kurslitteraturen vore skriven av kvinnliga författare. Skulle detta innebära att vi missar "männens perspektiv"? Vad skulle hända om all kurslitteratur var skriven av immigranter, homosexuella eller norrlänningar? Hur långt kan vi gå i denna fråga om "representation"? Sådana frågor förs sällan på tal.

Det är något med dessa två incidenter – enkäten med genusfrågor, och att räkna sidor av kvinnoförfattare i kurslitteraturen – som lämnar mig med en olustig känsla. Sökandet efter mina dolda "härskartekniker" och misstänksamheten mot avsaknaden av mångfald i min kurslitteratur. Vad är det som händer? I dessa tider vill vi alla veta vilken "agenda" någon har. Jag är samhällsvetare. Mina naturliga frågor var således: Vilken är enkätens agenda? Vilken var sidoräknarnas agenda? Vilken sorts genusdagordning – genusagenda – verkar här på universitetet?

Detta kapitel handlar om genuscertifiering – som ett exempel på en sådan ”agenda”. Och jag återkommer strax till det. Men, innan jag fortsätter, för säkerhets skull: Inom genusforskning fokuserar man traditionellt sett på aktörens ”positionering” för att kunna avkoda underliggande diskurser och härskartekniker. Eftersom ord och argument inte tycks vara tillräckliga kan min egen positionering summeras på följande vis: vit man, medelklass, (judisk-) amerikan, heterosexuell, gift (med en norska), far (till 3 danska barn), invandrare (i Danmark), akademisk doktorsexamen, socialantropolog, handledare till fyra kvinnliga doktorander, Balkan-specialist, före detta anhängare av Lev Trotskij, husägare, bilägare (Renault ’91), hundägare (Irländsk terrier/kvinnlig), köttätare, tv-tittare, prenumerant på New York Review, Windows XP användare, twitter-avisare och facebook-fientlig.

Genuscertifiering som projekt vid Lunds universitet syftade, som sagt, till att stärka ”genusperspektivet i undervisningen” samt ”könsmedvetandegöra pedagogiken” på institutionerna, programmen och kurserna. Som jag hoppas visa i detta kapitel, omvandlades genus härmed till en ”policy”, en intervention i det fria universitetet, även om den marknadsfördes som ”en process”. Jag själv lyfte först upp frågan om genuscertifiering i *Sydsvenska dagbladet* i oktober 2008, och senare i Lunds studenttidning *Lundagård*.¹ Genuscertifieringen hade då pågått som pilotprojekt i Umeå under samma år, men då under namnet ”Jämställdhetscertifiering”.² År 2010 blev det en fråga i Uppsala, under termen ”Genusmärkning”, men försvann undan, som jag ska visa, efter kritik från lärare och pressen. Styrelsen på min egen institution i Lund, en institution med många kvinnliga professorer och med en mängd genusrelaterade forskningsprojekt, röstade även de nej till implementeringen av ett genuscertifierat pilotprojekt.

I detta kapitel kommer jag att berätta historien om turerna kring genuscertifiering. Men, frågan om genuscertifieringen är också en del av något större. Den inkapslar de förändringar som har kommit till de svenska universiteten i termer av marknadsorientering och ideologiska plattformar. Den åskådliggör hur en ny sorts personlighetstyp och institutionella aktörer inom byråkratin och på institutionerna idag

befolkar universiteten i linje med specifika agendor och "perspektiv" – som sanktioneras av staten.

Min ingång i denna problematik är, att om "genuscertifiering" handlar om att främja jämställdhet i undervisningen och att undvika härskartekniker, så kanske det är hög tid att använda några av genusforskningens egna metoder – diskursanalys och sökandet efter den gömda makten – på genuscertifieringen själv?³ Låt oss studera det som Lenin så klart uttryckte i: "Kto kogo?" ("Vem gör vad mot vem?")

Jag inleder med ett antal referat om genuscertifierings uppkomst. I de följande delarna sätter jag in händelseförloppen i en övergripande teoretisk ram – där jag visar hur frågan om genuscertifiering är en del av en "mjuk maktutövning" på våra universitet, en agenda som klär sig i progressiva termer som "policy" och "kompetenshöjning".

Genuscertifieringens uppkomst: Umeå, Lund och Uppsala

Redan år 1998 fanns det initiativ till "jämställdhetsmärkning".⁴ I universitetssammanhang har genuscertifieringen därefter satt sin prägel på tre universitet: Umeå, Lund och Uppsala. Den har blivit policy i Umeå, men är fortfarande på pilotstadiet i Lund, emedan den har blivit tillbakavisad vid Uppsala. Låt mig kort beskriva de tre situationerna.

Umeå: Genuscertifiering som branding

Genuscertifiering började i Umeå genom termen "jämställdhetscertifiering". I november år 2004 försiggick det först "diskussioner om en frivillig jämställdhetscertifiering".⁵ I ett sjsidigt protokoll skissade man upp en administrativ apparat som bestod av jämställdhetshandläggare på fakultetsnivå. "Jämställdhetsarbetet kommer till att fungera dels som kontrollorgan, dels som stöd för de sökande", sade man. Gruppen skulle "fastställa kriterier för sitt eget jämställdhetsarbete". Idén om "jämställdhetsarbete" är något som genomsyrar policydokumenten.

Det här arbetet föreföll bestå av flera olika delar: att mäta attityder, formulera mål, visa makthavare att man har nått framgång, sätta samman dokument eller bedriva kampanjer för att göra människor medvetna om genusfrågor. Hur skulle man bli jämställdhetscertifierad i Umeå? Arbetet "skall innehålla ett processtänkande såväl som ett självvärderande förhållningssätt [...]", svarade dokumentet. För en "certifiering krävs att de sökande aktivt arbetar med jämställdhet utåt och på detta sätt påverkar sin omgivning [...] [i form av] temadagar, bildande av jämställdhetsgrupper, diskussioner, utformande av kurs- och programkataloger och på olika sätt problematiserande och belysande av jämställdhetsfrågan", fastslog man vidare. Umeå universitets lösning involverade både personal och studentverksamheten. "Studenter skall finnas representerade i alla organ", sades också.⁶

Vad skulle då certifieras? Jo, kurser, program och institutioner. Det skulle leda till "ett problematiserande och självvärderande förhållningssätt".⁷ I januari 2005 uppstod flera problem – måste alla kurser certifieras? "Paralleller drogs till Volvo där alla bildelar måste vara märkta ur miljösynpunkt för att fordonet skall erhålla en miljömärkning."⁸ Det här blev upprinnelsen till den alltjämt pågående diskursen att genuscertifiering inte skiljer sig nämnvärt från miljömärkning. Viktigt vad gäller diskussionen i Umeå är att certifiering var frivilligt och att en certifierad institution därför borde ha en fördel på den akademiska marknaden. Antagandet var att studenter hellre skulle välja att anmäla sig till en kurs, läsa ett program eller studera vid en institution som är genusmärkt än en som inte är det, precis som många föredrar att handla ekologiskt odlad mat framför mat som inte är det.

Umeå universitet har tydligt uttryckt ideologin bakom jämställdhetsmärkningsen:

Den centrala drivkraften för en jämställdhetsmärkning är att motverka orättvisor. Syftet är att undanröja kön som en avgörande faktor för vilken lön, vilket arbete eller vilken tjänst eller service som människor får. Jämställdhetsmärkningsen ska verka för att kvinnor och män har lika villkor.⁹

På det här sättet åstadkom universitetet en social policy. Universite-

tet börjar bedriva det arbete som är samhällets. För Umeå universitet fanns en tydlig marknadsföringsaspekt: universitetet kan vara en förbild. Genusperspektiv i undervisning och könsmedveten pedagogik kommer att placera Umeå i framkanten, menade man. Eftersom jämställdhetscertifiering fungerar som en "kvalitetsstämpel" så borde det ge Umeå universitet en fördel framför de lärosäten som saknar certifiering. "De studenter som väljer att läsa jämställdhetscertifierade kurser eller program ges möjlighet att skaffa sig en jämställdhetsprofil på sin utbildning, vilket borde vara attraktivt."¹⁰ Även för institutioner kan "Förekomsten av jämställdhetscertifierade kurser [...]" ses som ett bevis för att institutionen är framgångsrik med sitt jämställdhetsarbete i stort. Institutionen kan använda sig av detta i olika marknadsföringssammanhang. Jämställdhetscertifierade kurser bör märkas med en speciell logotyp i till exempel kurskatalogen, men institutionen bör även få använda en speciell logotyp på hemsidan och i andra sammanhang, till exempel med texten "här bedrivs jämställdhetscertifierad verksamhet" eller "vi erbjuder jämställdhetscertifierade kurser". Dessutom kan ekonomiska medel komma att ges till institutioner som erbjuder jämställdhetscertifierade kurser, i form av antingen en lite högre studentpeng eller så kallade matchningspengar. Slutligen kommer jämställdhetscertifiering att "vara en stor möjlighet för studenter som vill profilera sig mot jämställdhetsarbete och genuskompetens. Det bör finnas en möjlighet för studenterna att ansöka om att få sin examen jämställdhetscertifierad."¹¹

Genuscertifieringen visar således på två grundläggande linjer: "genusperspektiv i undervisningen" och "könsmedveten pedagogik". Genusperspektiv är "ett verktyg för att belysa, beskriva och analysera relationer mellan könen", till exempel "hur något i samhället kan påverka kvinnor och män olika."¹² Medan genusperspektiv berör innehållet i undervisningen så berör könsmedveten pedagogik dess form. Distinktionen är "genus som innehåll" versus "genus som form".¹³

Exempel på könsmedveten pedagogik kan vara att betona betydelsen av genus i olika aktiviteter, att anpassa undervisningen till kvinnliga och manliga studenters olika inlärningsbehov, att ifrågasätta och

förändra pedagogiken i undervisningsstrukturen samt, vilket är viktigast för våra syften: att "utvidga vårt sätt att se på och förstå verkligheten, kritiskt belysa vår uppfattning om vad vetenskap är, samt förändra maktrelationer mellan kvinnor och män".¹⁴ Fokuseringen på makt genomsyrar hela genuspolicydebatten. Inom vissa skolor av feministisk teori och genusvetenskap ses alla sociala relationer där det kan finnas skillnader i kön, klass, ras, etnicitet eller sexuell läggning som maktrelationer. Genuscertifiering, med sitt sökande efter "härskartekniker", är ett för att upptäcka och avslöja denna makt.¹⁵ Teorin utgår från att relationer mellan män och kvinnor alltid och endast är maktrelationer och att en avsaknad av genusperspektiv eller könselement i undervisningen beror på att någon sorts hegemonisk ordning upprätthålls, eller att lärare är okunniga, och att detta måste avslöjas. "Detta innebär till exempel att köns- och jämställdhetsaspekter beaktas vid val av kurslitteratur och vid planering och genomförande av undervisning och examination", hävdar Wide.¹⁶ Hon poängterar dock att lärare inte alltid är medvetna om vad en könsmedveten pedagogik är. Hon rekommenderar därför vikten av att:

[...] lansera *ett* begrepp för detta pedagogiska arbete, dels för att lärare skall kunna utbyta erfarenheter med varandra och söka nya kunskaper, dels för att verksamheten skall kunna utvärderas. Begreppet könsmedveten pedagogik känns lämpligast att använda.¹⁷

Vid Umeå universitet ledde Wides rapporter till att institutionen för matematik försökte certifiera sin kurs i statistik. Dokumentet "Reviderad ansökan om jämställdhetscertifiering" var på 58 sidor.¹⁸ Den innehöll statistik om kvantitativ jämställdhet, svar på frågor som till exempel: "Reflektera över hur du fördelar talartiden mellan kvinnor och män samt hur litteraturlistan ser ut vad gäller könsfördelning av författare?", och även kommentarer från två externa "granskare". Om kurser i statistisk vid Umeå universitet har förbättrats efter denna insats vet vi inte, men hundratals arbetstimmar såväl som tusentals skattekronor gick åt för att åstadkomma pilotrapporten.

Lund: Genuscertifiering som "process"

Genuscertifiering kom till Lund, som så mycket annat nuförtiden, genom en opublicerad rapport som cirkulerade informellt. Den nio sidor långa *Slutrapport från projektgruppen för genuscertifiering* kom till mig via e-post från studentkåren, tillsammans med en uppmaning om att driva frågan på institutionen.¹⁹ Under flera månader förbrylades jag av rapporten, och av att ingen tyckte att det var märkligt att vi alla skulle bli certifierade.

I detta sammanhang publicerade jag två artiklar: en för Lunds universitets studenttidning *Lundagård* samt en för *Sydsvenska dagbladet* i oktober 2008.

Genuscertifieringsprojektet i Lund leddes, på uppdrag av rektor Göran Bexell, av professor Tiina Rosenberg från Centrum för genusvetenskap, och i gruppen ingick bland annat representanter från samtliga fakulteter, LTH, Administrationen och SACO. Enligt rapporten var genuscertifieringen tänkt att "bevaka att relevanta genusperspektiv och en könsmedveten pedagogik integreras i all utbildning". Varje program och kurs skulle få en genuscertifieringsstämpel. Universitetets lärare skulle fostras till att vara "könsmedvetna" och bland de studerande skulle det finnas en genusombudsman. Man ville, enligt rapporten, "genom någon typ av certifiering påskynda och synliggöra arbetet med en bred integrering av relevanta genusperspektiv och en könsmedveten pedagogik i utbildningen vid Lunds universitet, samt även möjliggöra jämförelser mellan institutioner (eller motsvarande) och områden." Detta framför allt eftersom, menade man, universitetet är präglad "av en genusordning, vilket påverkar exempelvis undervisningens former och innehåll, samtalston och språkbruk". Genuscertifiering skulle utgöra vapnet mot detta maktmissbruk, som man menar försiggår på universitetet.

Enligt rapporten skulle vi "ta hänsyn till fler faktorer än kön, såsom etnicitet, klass, sexuell läggning, ålder, funktion, religion, och andra samverkande och varandra förstärkande maktordningar". Genuscertifieringens arsenal i könskampen kan beskrivas som följande: Det

skulle ställas "krav och kriterier" som definieras i ett så kallat "normerande dokument". Vi lärare skulle genomföra en "genussjälvdeklaration" där vi bekänner våra svagheter. Med denna genuskontroll följer ofrånkomligen extra utbildning. Varje kurs och institution skulle granskas av "ett oberoende och kompetensprövat kontrollorgan, något som ger en större tilltro till certifieringen", föreslog man.

Kriterier för certifieringen skulle bedrivas genom att vi lärare skulle fylla i ett frågeformulär och en kontrollista. På det sättet skulle varje lärare ta sig igenom nålsögat. I projektet talades det om behovet av kvalitativa kriterier, om behovet av "samtal och diskussion". Men, frågar man sig, vem är det som skall föra dessa samtal och vem skall göra bedömningen om jag är certifierad eller ej? Vem skall bedöma min genuskompetens? Projektgruppen var införstådd med att ämnet genuscertifiering är politiskt. Därför skulle certifieringsarbetet "förankras ordentligt" och "pilottestas". Man fick intrycket av att lärare och studenter vid Lunds universitet skulle agera försökskaniner för några utifrån som menar att de kan förbättra oss. Det skulle till och med finnas "certifieringsombud" och det skulle ges "mandat, utbildning, tid och ekonomiska resurser" till en "struktur för genuscertifieringsarbetet". Projektgruppen medgav att "certifiering alltid innehåller inslag av kontroll", men de ville "erbjuda institutionen stödfunktioner". Projektgruppen skulle hjälpa de lärare som brister i sin genuskunskap att få mer "genusperspektiv i undervisningen". All undervisning skulle inkorporera genusforskning "som länge varit en etablerad och betydelsefull del av den vetenskapliga kunskapsproduktionen".

Enligt rapporten skulle vi nu utveckla vår "genuskompetens" på olika sätt. Huruvida kurslitteraturen innehåller böcker skrivna av kvinnliga författare samt om litteraturen har adekvat genusperspektiv, skulle kontrolleras. Lärare måste gå på genuspedagogiska kurser för att lära sig det riktiga tänkesättet, och "relevanta frågor om genus" skulle tas upp i examinationen. För att rädda studenterna från lärarens inkorrekta åsikter förordade rapporten att vi borde "beakta samhällsklimat", och utveckla en "systematisk strategi för varierande gruppindelning", allt under överinseende av ett "genusombud". Lära-

re skulle ”reflektera över vilken makt och möjlighet hon/han har att påverka uttryck för maktstrukturer” i undervisningen. Vi skulle se till att ”talartid fördelas mellan kvinnor och män” och vi skulle vara uppmärksamma på ”härskartekniker och bekräftelsetekniker”. Och om vi led brist på det fick vi frågan på enkäten: ”Används kompetensen som finns på Centrum för genusvetenskap?” Projektet medgav att det varit en kamp att införa genuskontroll: ”att genomslagskraften inte har varit tillräckligt stor”. Rapporten avslutades med att professor Tiina Rosenberg och projektgruppen tackade rektorn Bexell för chansen med att arbeta med genuscertifiering.

När jag skrev min kritiska artikel till studenttidningen *Lundagård*, samt en kortare krönika till *Sydsvenska dagbladet* i oktober 2008, blev genuscertifiering en sak för både pressen och universitetet. Plötsligt kom universitetets jämställdhetskantor på att rapporten, som inte fanns tillgänglig offentlig, skulle offentliggöras. I pressen, till exempel i Sveriges Radio, *Sydsvenskan*, *Expressen*, *Aftonbladet* och *Kvälls-posten*, framställdes genuscertifiering som en ny form av förmynderi med Tiina Rosenberg i spetsen.²⁰ I diverse ledare, radioprogram och blogginlägg menade många att det var på tiden att någon kritiserade ”genusmaffian”, medan andra såg det som ännu ett försvar för mäns privilegier. Professor Rosenberg anklagade mig på TV för att försöka främja min egen karriär på hennes bekostnad.²¹ Lunds universitets rektor, vicerektor, professor Rosenberg samt en representant från studentkåren gick ut och försvarade genuscertifieringsprojektet i *Sydsvenskan*, och rektorn var också tvungen till att kommentera saken i rektorsbrevet.²² Jag försökte att replikera. Det märkligaste, och tråkigaste, var att jag fick e-post från anställda vid andra universitet som stöttade mig, men som erkände att de var för rädda för att säga något. En lärare från Malmö högskola ringde till mig och när jag uppmanade henne att skriva en insändare, svarade hon att det kunde hon inte: ”Du måste förstå min känsliga position.”

Genuscertifieringsaktiviteterna i Lund började på allvar år 2009 genom att institutionerna blev erbjudna att vara med i ett pilotprojekt, innehållande både ett självutvärderingselement och en even-

tuell extern konsultation. Min egen institution avböjde att delta på grund av att projektet innehöll allt för mycket byråkrati. För närvarande bedrivs genuscertifiering som projekt vid institutionen för Fysik. Thomas Brage, som är studierektor vid institutionen, deltog i den ursprungliga genuscertifieringsrapporten och är en entusiastisk anhängare av projektet. Brage har betonat hur genuscertifiering "är en process" och att rädslan för förmynderi är överdriven.²³ Trots flera förfrågningar har jag inte kunnat få fram några konkreta resultat av genuscertifieringsarbetet som bedrivs på Fysicum. "Processen" pågår fortfarande.

Genusmärkning i Uppsala: motstånd!

I Uppsala försökte man införa genuscertifiering under rubriken "Genusmärkning". Detta skulle göras vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna. Detta tilltag var märkligt nog inspirerat av den niosidiga rapporten från Lunds universitet, medan de över 100 sidorna analys från Umeå universitet inte var med.²⁴

Initiativet med genusmärkning utsattes för stark kritik av Uppsalaprofessorerna Bertil Holmlund och Tore Frängsmyr. I *Uppsala Nya Tidning* kallade Holmlund förslaget "sovjetiskt", medan Frängsmyr i *Svenska Dagbladet* uttryckte att han var "rädd för att den akademiska friheten undergrävs av genusdagordningen".²⁵ Frängsmyr fick i *Sydsvenskan* svar från den feministiska skribenten Ann Heberlein.²⁶ Sedermera blossade debatten upp, med bland annat undertecknad som deltagare.²⁷ Heberleins invändningar är intressanta: å ena sidan säger hon att genus inte är något att vara rädd för, att Frängsmyr läser genuscertifieringsrapporten från Lunds universitet "konspiratoriskt". Å andra sidan upprepar hon genusvetenskapens grundpremiss, att allt handlar om makt:

I föreläsningssalarna, seminarierummen och handledningssamtal är makt ständigt närvarande: föreläsaren, seminarieledaren och handledaren är i en maktposition i förhållande till studenten. Det gäller naturligtvis både manliga och kvinnliga studenter. Just därför är det angeläget att vara medveten om hur makten används.²⁸

Debatten i Uppsala om "genusmärkning" ledde till att *Dagens Nyheter* publicerade en ledare med titeln "Genusmärkning: Katedersocialism anno 2010". "Perspektivet är helt igenom kollektivistiskt, för att inte säga socialistiskt", och "kompetens och meriter reduceras till kön" sade Håkan Boström i ledaren.²⁹ Kontroversen spred sig till bloggofären, inte minst genom Tanja Bergkvists anti-genusblogg, med inlägg om "genuspolisen" på dagis, i skolor och vid universitet.³⁰

Det hela slutade med att förslaget om genusmärkning förkastades och Margaretha Fahlgren, vicerektor för humaniora och samhällsvetenskap vid Uppsala universitet, beklagade sig över faktum:

Många har reagerat på begreppet genusmärkning vilket lett till att fokus hamnat på andra saker än det som var huvudfrågan. Vi i områdesnämnden vill fokusera på att hitta former för hur vi ska stärka och utveckla jämställdhetsarbetet som sker ute på institutionerna.³¹

I ett program i Sveriges Radio med titeln *Genusmärkning väcker känslor* (2010-02-12) fick Fahlgren frågan om motståndet var för starkt. Hon svarade: "Jag tror att begreppet genusmärkning fört diskussionen åt ett håll som inte motsvarar den intention som låg bakom uppdraget."³²

Efterspel

Låt mig åskådliggöra efterspelet till turerna kring genuscertifiering med ett referat från några kommentarer från Lunds universitets förra rektor, etikprofessor Göran Bexell. Bexell har genomgående förefallit tämligen förvånad över debatten om genuscertifiering och inte minst kritiken som framfördes mot Tiina Rosenberg i pressen under år 2008.³³ Två år senare uttalade sig Bexell i tidskriften *Genusperspektiv* (statens eget genusforskningsorgan) och menade att "det är synd att vi inte kunde mötas på en rimlig nivå i debatten".³⁴ Som alla policyskapare på defensiven, hävdade Bexell att genuscertifieringsprojektet missförstods. Det är ett frivilligt initiativ, inte obligatoriskt. Det handlar om att förbättra undervisningen, inte om att kontrollera forskningen. Det är inte ens en policy än, menade han: "Än är ingen-

ting sagt om hur det ska bli, ingenting är beslutat.” Kanske valde de helt enkelt fel ord, antydde Bexell: ”Hade vi kallat [certifiering] för ’plan för ökad jämställdhet’, så hade det inte blivit samma upprördhet”, hävdade han.³⁵ I samma artikel tillade Anneli Häyrén Weinstål, genusforskare vid Uppsala universitet, att genusmärkning är ”ett verktyg för att synliggöra och öka förståelsen för hur genus spelar roll inom utbildningarna”. Hon påpekade också att folk skall kunna ”reflektera över sitt förhållningssätt [...] [Det skall] leda till verklig förändring men många vill inte förändra”. “[Jag] är förvånad över att det väckte så starka reaktioner”, avslutade hon.

Jag kan avsluta med ett exempel från en av Jessika Wides två omfattande rapporter om jämställdhetscertifiering i Umeå, som tyvärr har förbisetts av de gamla universiteten i Lund och Uppsala. Wide skickade år 2008 ut en enkät till universitetets genusföreträdare, kursansvariga, prefekter och studieledare.³⁶ 184 stycken enkäter skickades ut. Efter två veckor hade enbart 30 procent besvarats. Då gjordes ett nytt utskick. Och ännu ett. Resultat blev att 45 procent av enkäterna besvarades, vilket tyder på ett avgjort ointresse för genusfrågor hos universitetets egna ledare. Tittar man i efterhand på resultaten är svaren angående ”genusperspektiv” de mest intressanta. Rapporten visar att det finns en stor oenighet om vad genusperspektiv är, samt att några informanter tycker att oenigheten är positiv, medan andra finner den negativ. De genusföreträdare som besvarade frågan menar att lärare lider av kunskapsbrist. I rapporten drogs slutsatsen att lärarna inte förstår begreppen och är förvirrade. Deras förslag blev att ”könsmedveten pedagogik” borde ersättas med ”kursspecifikt jämställdhetsarbete”.³⁷ Värre ändå framstår Wides rekommendation att ”ett genusperspektiv [skall] finnas i utbildningen om det är möjligt, *oavsett enskilda lärares och studenters intressen*” (min kursivering). För Wide tycktes problemet vara ”lärarnas bristande intresse och kunskap, brist på tid och andra resurser”.³⁸ Det var inget fel med projektet, felet ligger hos de envisa mottagarna.

Kollegial samhörighet kontra policy

Att påstå att frågan om genuscertifiering är en fråga om makt, borde i och för sig, givet den diskurs om den allestädes närvarande makten som utgjort motiv för behovet av "ökad genusmedvetenhet", egentligen inte vara speciellt kontroversiellt. Men ändå stötte projektet, bevisligen, på motstånd. Det har sitt ursprung i att talet om "makt" på universitetet i sig inte är speciellt bekvämt. Universitetet förmodas ju handla om fri kunskapsutövning. Vi lärare och forskare förväntas ingå i en gemenskap som strävar efter kunskap, vi debatterar kunskap, vi ställer frågor och söker svar. Universitetet är en professionell gemenskap där vi förväntas argumentera med varandra utifrån goda skäl.

Som ett flertal av författarna till denna antologi (inte minst Ola Fransson) har argumenterat för, ingår i den professionella självbilden av det fria universitetet specifika former för auktoritet, hierarkier och motiveringar för utövandet av makt. Det är promoveringar och hierarkier byggda på professionell och kollegial kontroll, baserade på vetenskapliga meriter; och i slutändan härstammar "makten" (i alla fall idealt) ur styrkan i vår argumentation, i vår bevisföring. Men – som också har framhållits – denna kollegiala sammanhållning, den inomprofessionella makten och kontrollen, urholkas alltmer av politiska processer (inte minst Bolognaprocessen) och en tilltagande marknadsanpassning av universitetet.

Vi lärare skall nu mindre ägna oss åt vår profession och mer ställa upp mål, visa att vi kan nå dem och vara sparsamma med resurserna. Vi universitetslärare skall forska och undervisa mer, snabbare och billigare. Vi skall öka vår undervisningstakt, förmedla vårt innehåll mer effektivt och allt snabbare producera fler kandidater och doktorer. Vi skall publicera mer, citeras oftare, och rankas allt högre. Vi universitetslärare skall inte bara bli bättre, vi skall även skaffa bevis för att vi faktiskt är bättre. Denna marknadsmentalitet har på senare år gjort sitt inträde i den offentliga sektorn och återfinns nu även inom universitetet. Universitetslärarna är idag "leverantörer" och studenterna

”kunder” som skall tillfredsställas genom produkten.

Denna marknadifieringsprocess har även medfört specifikt fokus på att universitetet och speciellt då lärarna skall erbjuda en anpassad undervisningsmiljö så att ”utsatta grupper” och ”känsliga studenter” inte känner sig kränkta. Rasism, sexism, homofobi, diskriminering mot funktionshindrade kan leda till otillfredsställda kunder, eller ännu värre: ”en konflikt”. Bara begreppet ”jämförbarhetsmärkning” i Umeå visar hur väl genuscertifierarna har anpassat sig efter en marknadslogik. Jämförbarheten blir en slags ”svanmärkning” av produkten – i detta fall utbildningen; en slags konkurrensfördel.

Universitetet är även offentliga institutioner där människor och grupper kämpar om ”resurser”. Så har det i och för sig alltid varit. Och under stundom skapas det kreativa insikter och intellektuell stimulans i samband med dessa kamper. Så länge kampen om resurser bygger på kollegial kontroll och ömsesidig tilltro både mellan meningsfränder och meningsmotståndare, rör den sig ändå relativt bekvämt inom universitetet. Detta även om kampen om resurser också leder till byråkrati, förmynderi, personstrider och konflikter.

Den ökande marknadifieringen och den tilltagande politiska styrningen har i grunden förändrat systemets logik. Inte minst premieras nu en ny personlighetstyp – inte den ämnesmässigt kompetenta och principfasta, utan den organisatoriskt smarta och flexibla.

Vi bör komma ihåg att denna förändring av systemets logik, allt vanligare i det svenska arbetslivet, inte nödvändigtvis är dålig för samtliga människor. Faktum är att vissa människor växer och frodas i ett sådant system. Det är människor som förstår hur systemet fungerar, förstår hur makten utövas, som kan utnyttja kunskap, sociala färdigheter och olika möjligheter. Alla känner vi sådana människor. De är de ”smarta”. De kan göra karriär i systemet. De kan ”prioritera”. De är anpassningsbara, ofta omtyckta och dynamiska. De är ”entreprenörerna”. De kan ha starka åsikter i vissa frågor, men kan lätt skifta åsikt i linje med nya trender. De tillägnar sig en plats i strukturen, administration, planläggning, ledning, utvecklingsavdelning, pedagogikkurser, kvalitetsförbättring, internationalisering och utvärderingsaktivi-

teter. Dessa människor är inte onda, de är inte skoningslösa och de är absolut inte dumma. Men ökningen av sådana positioner, och de be-löningar som följer på dessa, gör universitetet till en annorlunda plats i jämförelse med för ett par årtionden sedan. Detta är inte en klagan över att "en gång i tiden var allt perfekt", bara ett konstaterande att universitetet har omvandlats till en annorlunda plats idag. Det är inte en fristående kunskapssökande enklav.

Det historien om genuscertifiering åskådliggör, är ytterligare ett moment i denna process av urholkning av universitetets och profes-sionens vetenskapliga värden. Den visar på hur universiteten idag bli-vit en politisk plattform, ett socialt laboratorium och ett ideologiskt slagfält. Men eftersom en sådan logik inte omedelbart ryms i univer-sitetens egen självbild av en fri, professionell verksamhet måste den politiska interventionen kläs i – ja, gömmas under – rubriker som till ytan signalerar profession, till exempel "kvalitet", "excellens", "rele-vans", "breddad rekrytering", "kompetens" och "reform".³⁹

Men, bakom dessa förment förtroendeingivande initiativ och rub-riker visar sig genuscertifieringen bygga på dess absoluta motsats – på ett genuint misstroende mot den enskilde läraren och forska-ren. Denna misstro genomsyrar de enkätfrågor, jag inledde med. Det framkommer också i genuscertifierarnas beklagande över motstån-dets bevekelsegrund, inte i argument, utan i "bristande intresse", som följde i debattens eftermäle. Alla signalerar de inte bara ett misstänk-liggörande över den enskilde lärarens kompetens och "medvetenhet" utan också över dennes *motiv*. Den lärare som inte räknar sidor med kvinnoförfattare, inte kollar talartid mellan könen, inte beaktar "olika inlärningsstilar" eller använder anonym examination brister inte bara i kompetens och "intresse", utan riskerar medvetet eller omedvetet att upprätthålla patriarkala maktstrukturer och "härskartekniker". Mot-draget blir således implementeringen av en "policy" – om så krävs, i Wides talande formulering: "oavsett enskilda [...] lärares intresse".

På ett mer cyniskt sätt kan man säga att frågan om genuscertifie-ring visar på hur en begreppsvärld där universitetsläraren inte längre går att lita på har vuxit fram i organisationen. Men om universitets-

lärarna inte längre går att lita på, och om samtliga aktiviteter dessutom måste vara "evidensbaserade", återstår endast frågor som: vem skall i stället för de professionella lärarna bestämma vad som är kvalitet i undervisningen? Vem skall i stället bestämma hur kompetenta vi är när vi överför vår kunskap (alltså undervisar)? Vem skall i stället bestämma vilken slags text vi skall använda oss av, vilken slags föreläsningsslag vi använder oss av, hur diskussionen utformas, hur vi examinerar och hur vi handlar gentemot missnöjda studenter? I dessa frågors rum öppnar sig ett handlingsutrymme för den "smarte", för "entreprenören" – eller i vårt fall: för genuscertifieraren.

Givet att frågorna frångår professionen – det vill säga en vetenskaplig argumentation baserad på ömsesidig tilltro – återstår två möjliga svar: antingen genomförs en direkt synlig maktbefogenhet över universitetslärarna, av större kontroll från universitetsbyråkratin, kallad "förmynderi", eller begagnar man sig av mer indirekta och osynliga maktmekanismer som går ut på att "upplysa" universitetslärarna om det korrekta perspektivet och om de tekniker som skall användas i deras arbete, det som i allmänna termer kallas "kompetensutveckling" – och i det här specifika fallet "ökad könsmedvetenhet". Aktören för denna maktutövning blir genuscertifieraren. Låt mig gå över till att kort beskriva hur denna form för "mjuk makt" fungerar och hur den formar den enskilde universitetsläraren.

Den mjuka makten

Genuscertifiering handlar således även den om makt. Men som vi har sett kommer denna makt i mindre grad från en i Weberiansk mening "klassisk" byråkrati, en öppen och dokumenterad maktutövning baserad på hierarki och av öppna sanktioner. I stället fungerar genuscertifieringen mer som den sorts maktutövning som inte använder sig av öppna sanktioner utan förlitar sig på vad filosofen och historikern Michel Foucault kallade "governmentality" eller vad Antonio Gramsci och andra kallar "hegemoni".

Som Foucault framhållit i sina studier om fängelsesystemets historiska utveckling, är det centrala hur maktutövningen går från att vara lokaliserad och sporadisk till att bli genomgående och permanent.⁴⁰ I liknelsen med panopticon (det allseende ögat), visar han hur kontrollen över individerna (i detta fall fångarna) blir permanent eftersom kontrollen därigenom "internaliseras" eller "flödar igenom" individen som en form av självdisciplinering. Rent bokstavligen är det individen som kontrollerar/disciplinerar sig själv enligt det föreskrivna beteendet, eftersom hon befinner sig i ett tillstånd som fungerar som om hon vore permanent övervakad. Sådan maktutövning är synnerligen effektiv, just därför att den är permanent, den upprätthållas av den som ska kontrolleras själv – och, inte minst viktigt i sammanhanget, den spelar på och utnyttjar en genuin osäkerhet och skuld.

I andra delar av forskningen talas i sammanhanget om "mjuk makt".⁴¹ Denna mjuka makt kommer ofta förklädd som "makt för ditt eget bästa" såsom "ökad kompetens" som syftar till att "skydda oss" eller "öka kvaliteten". Vad som gör makten "mjuk" är de gråzoner där legitimitet eller auktoritet tillfredsställs, varifrån signalerna skickas och vi känner oss nödsakade att göra "det rätta valet". Vi alla är ständigt subjekt för den mjuka makten. Vi beslutar att göra vad alla andra anser vara rätt och så håller vi tyst. Vi fattar "förnuftiga" beslut.

Det mesta av det sociala livet vistas mellan makt, acceptans av makt och någon form av subtilt motstånd. Makt, och då speciellt mjuk makt, handlar om dessa gråzoner; zoner där ingen av oss är riktigt säkra på vad det är vi har kontroll över. Vi är rädda för att säga vad vi verkligen tycker och tänker eftersom vi kan kränka någon. Vi är rädda för att ta risker. Vi känner oss skyldiga, osäkra och otrygga. Det är dessa gråzoner som börjar synas i svenska offentliga institutioner i allmänhet, och särskilt på universiteten.

I sociala gemenskaper förhandlas sådana gråzoner: människor hittar lösningar. Men i dessa tider med gemenskaper fulla av konflikter om resurser och ideologier är förhandlingar mycket svårare. Vi har för lite gemensamt i vår gemenskap. Alltför stora resurser står på spel, för många aktörer är inblandade och för många agendor är på väg in.

Dessutom – till skillnad från självbilden av det klassiska universitetet, som befolkas av individer med stor grad av autonomi, byggd på självsäkerhet och ömsesidig tilltro – odlar den mjuka makten ett tillstånd av ständigt ifrågasättande av ens person, en genuin osäkerhet, där vi, när makten är effektiv, inte bara utifrån utan också inom oss granskar oss själva. Är jag god? Gör jag rätt? Eller är jag egentligen en förtryckare? I genuscertifierings fall blir detta tydligt. Den inledande enkäten jag fick på Lunds universitet innehöll inte en enda fråga om min ämneskompetens, eller frågade efter vetenskapligt grundade belägg för min undervisning. I stället var den helt fokuserad på en självinspektion över det personliga beteendet och attityderna – ur ett genusperspektiv.

Vi som befinner oss i frontlinjen – lärare, socionomer, handläggare, sjuksköterskor och universitetslärare – upplever detta tillstånd av osäkerhet som ett slags ”störning i vårt jobb”. Att handskas med elever, klienter, patienter, medborgare och studenter innebär en risk för ”konflikt”. Att visa sin auktoritet, sin kompetens, blir till en ”kränkning” av någon annan. Att misslyckas med att uppmärksamma ”speciella behov”, brist på hänsynstagande, förvandlas till något okänsligt. Protesterar vi mot initiativ uppifrån anklagas vi som ”försvarare av föräldrad tradition” eller ”förändringsobenägna”. Några av oss får höra att vi skall ”förbättra vår kompetens”, att vi skall gå på ännu en förbättringskurs, ta ett ytterligare certifikat eller lära en ny färdighet. Andra av oss reagerar genom att bli sjuka, deprimerade, stressade eller börjar dricka alkohol. Somliga blir arga, säger upp sig eller bara kollar av. Det mest spännande med universitetslivet, kunskapssökandet, förvandlas till budgetmöten, räknande av undervisningstimmar och ansökan om tjänstledighet. Sökandet efter kunskap, ifrågasättandet av bevis, argumentation och källor i syfte att söka ökad visshet, kort sagt den vetenskapliga kritiken, ersätts nu med ett ständigt ifrågasättande och en kritik av ens person, ens attityder. Konsekvensen blir en tilltagande osäkerhet. I detta utrymme agerar den mjuka makten, inklusive genuscertifieringen.

Det finns dock motstånd mot den mjuka, subtila makten. Motstånd-

det kan ta sig uttryck i form av protest, vilket i Sverige kan innebära demonstration, namninsamling, debattartikel som skrivs av en upprörd professor, marginaliserad expert eller en före detta politiker. Det kan bli till en "sak" eller även en "skandal". I de flesta fall deformeras "protesten" till korridorssnack, skitsnack på festen: en form av cynism om "ledningen" som är utbredd i många av dagens institutioner. Istället för öppet motstånd fördröjer vi saker, "glömmer" ta upp det, lägger ärendet åt sidan, nedprioriterar i listan, visar på apati eller passivitet. Statsvetaren James Scott kallar detta för "weapons of the weak".⁴² När genusvetare och representanter för genusperspektivet klagat över "bristande intresse" för sina aktiviteter bland de universitetsanställda, eller då de gång på gång återkommer när man inte har returnerat frågeformuläret (som jag nämnt ovan), eller när ingen registrerar sig till kursen om genuskompetens (något som hände hösten 2010 vid Lunds universitet) kan vi bekräfta detta "bristande intresse". Men avsaknad av intresse kan ju mycket väl vara symptom på något annat. Detta "något annat" är ett motstånd mot den uppifrån kommande genusagendan.

Ironiskt nog avslöjar historien om genuscertifieringen, och inte minst dess eftermäle, hur genuscertifierarna själva använder sig av "härskartekniker" gentemot motståndarna. Motståndet förlöjligas och osynliggörs, och reduceras till "okunskap" och "bristande intresse". Motståndaren skuldbeläggs och beskrivs som ofullkomlig. Det var ju inget fel på projektet i sig – förutom möjligtvis namnet. De som gör motstånd mot den mjuka makten, mot genuscertifieringen, skall inte bara besegras utan även känna sig "onda".

Genus som agenda

När genusperspektiv introduceras på våra universitet på samma inomprofessionella villkor som andra perspektiv, som kritisk, öppen analys, baserad på argument, då är det vetenskap. Men genom genuscertifieringen introduceras genusperspektivet trots och i motstånd till

dessas inomprofessionella villkor. Då är det inte vetenskap, då är det en "agenda".⁴³ Då är det en "policy".

Genuscertifieringen är ett exempel på hur en högre byråkrati intervenerar i det fria kunskapssökandet och den fria undervisningen. Som alla "policies" eller "initiativ" så kommer den från någonstans. Några policies är svar på lokala gräsrotsinitiativ. Andra policies växer fram när det finns ett specifikt eller konkret problem, där "samhället" i stort uttrycker en önskan att vi måste "göra något". Men så var inte fallet med genuscertifiering. Det fanns aldrig några gräsrotsinitiativ för genuscertifiering.

Genuscertifieringen har istället iscensatts av "smarta" individer som utnyttjat det handlingsutrymme som skapats i det nya universitetet utifrån tilldelade positioner och skapta företräden. På lokal nivå har genuscertifieringen lyckats erhålla stöd från universitetets jämställdhetskontor och olika genusvetenskapliga centra som fungerat som konsulter och experter i dessa initiativ. Genuscertifieringen är sålunda ett politiskt projekt som kommer inifrån organisationen – oberoende av den vetenskapliga gemenskapen. Det finns inga NGO:s, inga protester, inga skrivelser, inga informella grupper och inga Facebookgrupper som lyfter fram genuscertifieringen. Och när den mötte den professionella forskningens logik, blev motståndet kompakt.

Genuscertifieringen frodades i en blandning av vetenskap, politik och etiska värden. I processen, som jag har visat, relativiseras eller till och med korrumpas vetenskapen. Om man i detta sammanhang uttrycker meningsskiljaktigheter uppfattas man inte endast vara "fel" utan även "ond". Som ett resultat är det bäst att på offentlig nivå att hålla tyst. Tyvärr är universiteten idag alltmer befolkade av människor som väljer att vara tysta. Frågan är nämligen inte styrkan eller bristen i ens argument, utan i ens person.

Genuscertifieringen är en del av en agenda för jämställdhet som de flesta i sak stödjer. Men, introduktionen av genusperspektiv handlar också om mjuk makt och specifika intressen. Precis som med alla andra agendor återfinns vi här en rationalitet, självklarhet och politiskt korrekta ord som "jämlighet" och "mångfald". Denna agenda

målar sedermera upp sina motståndare som ignoranta, missvisande och oresonliga.

Avslutning

Föreställ dig att en grupp ekonomer skapar en arbetsgrupp för att applicera ett "marknadsekonomiskt perspektiv i undervisningen" och att man genom enkäter och kontroller försäkrar sig om att marknadsökonomi ingår i alla aspekter av undervisningen. Eller att en socialantropolog kommer och ser till att "kultursensitivitet" blir en viktig del av all utbildning och att lärare och litteratur granskas och bedöms på basis av sådan kultursensitivitet. Eller att landets sociologer vill införliva "klassmedvetenhet" som en del av all undervisning, såväl humanistisk som naturvetenskaplig, så att vi alla blir "klasskompetenta". Dylika tilltag skulle mötas av högljudda protester mot kontroll, mot censur och mot inblandning utifrån. Frågan är hur just genus har kommit att få en sådan genomslagskraft.

Tyvärr är genuscertifiering bara ett av många projekt inom universitetets new public management-strategi. Dessa tilltag talar fint om "kvalitetsförbättring", men samtidigt viner den byråkratiska piskan: får jag stämpeln "godkänd" eller blir jag "underkänd"? Skickas jag till ännu en kompetenskurs? När vi talar om styrning och mjuk makt, så talar vi om vad dylika tilltag *gör* med människor. De gör oss osäkra, frustrerade och kanske arga eller cyniska. Vem som helst som tillbringar tid vid ett universitet nuförtiden kommer att märka av en sådan atmosfär.

Genuscertifiering är ett exempel på hur politiska agendor opererar i en gråzon av politisk styrning vid universiteten. Vi skall delta i "projekt" och "initiativ", vilka alla förefaller underminera universitetens huvudsakliga syfte: att producera och förmedla kunskap i en *gemenskap* av forskare, lärare och studenter. Denna gemenskap av ömsesidig tilltro är, tyvärr, i upplösning. Den ersätts av ett klimat av ständigt ifrågasättande och misstro.

Turerna kring introducerandet av genuscertifiering aktualiserar frågan om huruvida universitetet har blivit ett fält för det som i den internationella litteraturen har döpts till "State Feminism" (statsfeminism), det vill säga en form för institutionaliserad byråkrati som har som uppgift att utforma och implementera genusperspektiv och policies.⁴⁴

När genusperspektiv kommer till universitetet som ett vetenskapligt argument bland andra, kan de välkomnas, stödjas och kritiseras enligt den öppna vetenskapens villkor och kriterier. Men när perspektivet kommer som en statsunderstödd "agenda" och odlar misstro, då är det vår rätt, ja till och med vår professionella skyldighet att säga "nej!" Nej till agendan.

NOTER

- 1 "Förmynderi i Lund", *Sydsvenska Dagbladet*, 2008-10-19; "Genusfascismen kommer till Lund", *Lundagård*, 2008-10-23, (<http://lundagard.se/2008/10/23/debatt-genusfascismen-kommer-till-lund/>)
- 2 Wide, J. (2007) "Jämställdhetscertifiering vid Umeå universitet – Vad, hur och varför", *Skrift från Jämställdhetsrådet* vid Umeå universitet, 2007:01; Wide, J. (2008) "Genusperspektiv och kursspecifikt jämställdhetsarbete – en kartläggning." *Skrift från Jämställdhetsrådet* vid Umeå universitet, 2008:01.
- 3 Min förståelse av genusproblematiken på universitetet är delvis baserad på mitt deltagande i ett projekt vars syfte var att hjälpa kvinnliga doktorander vid Lunds universitet. Detta projekt kallades "the Leaky Pipe Project", och i samband med detta bjöd vi in framstående kvinnliga akademiker till Sociologiska institutet. Jag agerade som mentor till kvinnliga doktorander inom socialantropologi. Jag har presenterat delar av resultaten från detta projekt, vid en konferens i Stockholm år 2009 med temat "Genus och högskoleutbildning". Dessutom har min fru, universitetslärare i Köpenhamn, varit styrelsemedlem i över 10 år samt varit ordförande i Föreningen Kvindeliga akademiker i Danmark. Av dessa anledningar är jag väl införstådd med debatten angående "kvinnor inom universitetsvärlden".
- 4 *DS 1998:49* "Jämställdhetsmärkning: konsumentmakt för ett jämställt samhälle", Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet,
- 5 Finns tillsammans med andra jämställdhetscertifieringsdokument på Umeås jämställdhetswebbsida <http://www.anstalld.umu.se/inkluderande-universitet/>

projekt/jamstalldhetscertifiering/

- 6 Ibid., s. 3.
- 7 Ibid., s. 3.
- 8 Ibid., s. 4.
- 9 *Ds 1998:49*, s. 35, citerad också i Wide, J. (2008), *Jämställdhetscertifiering vid Umeå Universitet*, s. 4.
- 10 Wide, J. (2008), s. 4.
- 11 Ibid., s. 5.
- 12 Ibid., J. (2008), s. 6.
- 13 Fogelberg Eriksson, A. & I. Karlson (2006) *Att integrera genus som innehåll och form. En rapport om genusintegrering av högskoleundervisning*, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet; Bondestam, F. (2005) *Könsmedveten pedagogik för universitets- och högskolelärare – en introduktion och bibliografi*, Stockholm: Liber AB.
- 14 Bondestam, F. (2005), s. 19.
- 15 Den norska politikern, socialpsykologen och kvinnoforskaren Berit Ås formulerade ursprungligen de fem härskarteknikerna: **Osynliggörande, Förlöjligande, Undanhållande av information, Dubbelbestraffning, Påförande av skuld och skam. Se:** <http://kilden.forskningsradet.no/c16881/artikkel/vis.html?tid=35132>
- 16 Wide, J. (2008), s. 7.
- 17 Ibid., s. 8.
- 18 http://www.anstalld.umu.se/digitalAssets/32/32529_anskan-om-jmstlldhetscertifiering-frn-institutionen-fr-matematik-och-matematisk-statistik.pdf.
- 19 Rapporten finns på Lunds "Genuscertifiering", websida: <http://www5.lu.se/pa-online/lika-villkor/jaemstaellhdet-och-likabehandling/genuscertifiering>. Alla citat i stycket är från denna rapport.
- 20 "Stoppa Tiinas Genuskontroll" hette till exempel en ledare i *Expressen* 2008-10-29 (<http://www.expressen.se/ledare/1.1350427/stoppa-tiinas-genuskontroll>).
- 21 Doktor Freud skulle säkert kalla detta för "projektion". Att kritisera genusforskning i Sverige är, vad jag vet, inte en särskilt gångbar karriärstrategi.
- 22 se http://www5.lu.se/o.o.i.s?id=2258&news_item=3117.
- 23 <http://lundagard.se/2008/12/04/kontroversiell-genuscertifiering/>.
- 24 <http://www.uu.se/nyheter/nyhet.php?typ=artikel&id=871>.
- 25 Frångsmyr, T. (2010b) "Genusmärkta universitet välkänd diktatortaktik", *Svenska Dagbladet*, 2010-10-13 (http://www.svd.se/kultur/kulturddebatt/genusmarkta-universitet-valkand-diktatortaktik_4080851.svd); Holmlund, B. (2009) "Genusnormen en Sovjetmodell?" *UNT*, 2009-02-12. (<http://www.untfredag.se/debatt/genusnormen-en-sovjetmodell-97668.aspx?p=1>). I. Om Uppsaladebatten se också: "Genusmärkning kan bli verklighet på universitetet", *UNT* 2009-01-17. (<http://www.unt.se/inc/print/genusmarkning-kan-bli-verklighet-pa-universite>

- tet-312243-default.aspx); *Uppsala-remissen: genusvälde på frammarsch!* (<http://tanjabergkvist.wordpress.com/2009/12/02/upsala-remissen-genusvalde-pa-frammarsch-2/>); Boström, H. (2010) "Genusmärkning: katedersocialism anno 2010", *Dagens Nyheter*. (<http://www.dn.se/ledare/signerat/genusmarkning-katedersocialism-anno-2010>). "Är ni rädda för jämställdhet?", *Lundagård* 2010-01-23 (<http://lundagard.se/2010/01/23/ar-ni-radda-for-jamstallldhet/>). Sveriges Radio (2010) "Genusmärkning väcker känslor" 2010-02-12. (<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=114&artikel=3437648>); "Genusmärkning kan läggas i malpåse" (<http://www.unt.se/startsidan/genusmaulrkning-kan-laumlgas-i-malparingse-108752-default.aspx>).
- 26 Heberlein, A. (2010a) "Lika barn leka bäst", *Sydsvenska Dagbladet*, 2010-03-08. (<http://www.sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/kulturrkritik/article636021/Lika-barn-leka-bast.html>)
- 27 Frängsmyr, T. (2010) "Friheten er hotad", *Sydsvenska Dagbladet*, 15 mars; Sampson, S. (2010). "Ett Maktspel", *Sydsvenska Dagbladet*; A. Heberlein (2010b) "En demokratiifråga", *Sydsvenska Dagbladet*. Kan läsas på <https://tanjabergkvist.wordpress.com/tag/ann-heberlein/>.
- 28 Heberlein, A. (2010b).
- 29 Boström, H. (2010).
- 30 Se hemsida: <https://tanjabergkvist.wordpress.com/tag/ann-heberlein/>.
- 31 <http://www.uu.se/nyheter/nyhet.php?typ=artikel&id=871>.
- 32 <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=114&artikel=3437648>.
- 33 "Ilska mot genusprojekt förvånar rektorn", *Sydsvenska Dagbladet* 2008-10-30. (<http://www.sydsvenskan.se/obs/article384560/Ilska-mot-genusprojekt-forvanar-rektorn.html>).
- 34 Bexell, G. (2010) "Det är synd att vi inte kunde mötas på en rimlig nivå i debatten", *Genusperspektiv* nr 3-4, s. 8-9.
- 35 Ibid., s. 8.
- 36 *Genusperspektiv och kursspecifikt jämställdhetsarbete – en kartläggning*, 2008, Jämställdhetsrådet vid Umeå Universitet, hämtat från: http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/515/1/Ume%c3%a5%20Widen%2033866_genusperspektiv-och-kurs-specifikt-jmstlldhetsarbete..pdf
- 37 Ibid., s. 56.
- 38 Ibid., s 58.
- 39 Universitetsreformerna har blivit föremål för en hel del ny forskning däribland av det Socialantropologiska ämnet. Se till exempel: Shore, C. (2007) "After Neoliberalism? – The reform of New Zealand's university system", *Working Papers on University Reform* no. 6, June. (http://www.dpu.dk/fileadmin/www.dpu.dk/en/departmentsbefore082008/educationalanthropology/researchunits/transformationsofuniversities/workingpapers/om-dpu_institutter_paedagogisk-antropologi_new-managementx2c-new-identities_working-papers_2007061114041_

- working-paper-6--after-neoliberalism.pdf); Shore, C. (2008) "Audit culture and illiberal governance: Universities and the politics of accountability", *Anthropological Theory* 8:278–298. Se också Susan Wrights arbete om universitetsreformer i Danmark: (2008) "Autonomy and control: Danish university reform in the context of modern governance", *Learning and Teaching* 1, s. 27–57; Wright, S. & A. Rabo (2010) (red.) *Social Anthropology* Februari, ett special nummer med artiklar om "Anthropologies of University Reform". Se även Wrights Working Papers in University Reform-serie, Danmarks Pädagogiska Universitet (http://www.dpu.dk/fileadmin/www.dpu.dk/forskning/forskningsprogrammer/epoke/workingpapers/om-dpu_institutter_paedagogisk-antropologi_new-managementx2c-new-identities_working-papers_20070611113532_working-paper-5--who-speaks-for-the-university2.pdf).
- 40 Foucault, M. [1975] (2004) *Övervakning och Straff: Fängelsets födelse*, Lund: Arkiv
- 41 Gallarotti, G. M. (2011) "Soft Power: What it is, Why it's Important, and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used", *Journal of Political Power* nr 4.1, hämtat från: http://works.bepress.com/giulio_gallarotti/3/.
- 42 Scott, J. (1988) *Weapons of the Weak: Everyday Forms of Peasant Resistance*. New Haven: Yale University Press. Scotts kritik av hegemoni finns i Scott, J. (1992) *Domination and the Arts of Resistance: Hidden Transcripts*. New Haven: Yale University Press.
- 43 Intressant är att en av Tiina Rosenbergs mest kända böcker heter just *Queerfeministisk agenda*.
- 44 Om "statsfeminism" se till exempel Outshoorn, J. & J. Kantola (2007) *Changing State Feminism*. Oxford: Palgrave Macmillian; Borchhorst, A. & B. Siim (2008) "Woman-friendly policies and state feminism: Theorizing Scandinavian gender equality", *Feminist Theory* 9: 207–224. Siim och Skeje beskriver statsfeminism så här: "In international feminist scholarship, references to 'state feminism' have now mainly come to refer to a form of institutionalized bureaucracy in charge of creating and implementing gender equality policies. However, the original formulations rather depict an inclusion dynamic, where mobilisation 'from below' – i.e. through social and feminist movements, combines with 'integration politics from above' – i.e. party political elites and institutions, to create state initiatives where rights' expansion and institutional presence are two sides of the same coin. In this sense, state feminism mainly refers to the forms of participation which shape gender equality policies, and – in its first, visionary, formulation – the possible development towards a truly women friendly society." Siim, B. & H. Skjeie (2008) "Tracks, intersections and dead ends: Multicultural challenges to state feminism in Denmark and Norway", *Ethnicities* 8: 322–344.